

Fenntartható vagy fenntartó az erdő és az erdőgazdálkodás?

A címbeli kérdések megvilágítása már régóta szándékom. *Garamszegi Balázs* szakfolyóiratunkban közölt cikkében, a kifejezések angol nyelvi használatának fordítását magyarázva arra ösztönzött, hogy az Erdészeti Lapokban kifejtsem véleményemet.

A jelzők ágazatunkban való gyakori használatának magyarázatához rövid történeti visszatekintés szükséges.

A világban, a 80-as években, főleg az iparilag fejlett nyugat-európai országokban és az USA-ban jelentősen megerősödtek a civil természetvédő mozgalmak és szervezetek (pl. Greenpeace). A természeti környezet károsításáért egyre intenzívebb támadás érte főként az ipari termelő cégeket. Az általánossá váló, sokszor nagy összegű bírságok kifizetése mellett, védekezésként a tevékenységük alapfilozófiáját is „átkozmetikázták” ezek a multi cégek. Megszülettek a természeti környezet megóvása mellett „fenntarthatóan fejlődő” gazdálkodást folytató nagyvállalatok. A pénzzel alaposan megtámogatott „PR” munka igyekezett (ma is igyekszik) elfedni a környezetet károsító részét a tevékenységnek. Általánossá vált az ellenzők hangjának támogatásokkal történő lehalkítása és a „zöld szervezetek” korrupciós ellehetlenítése.

Nálunk a fenntartható fejlődés ún. bővített újratermelésre módosult, amelyet ágazatunkban is egyre többet hangoztattak. Mi, tő melletti erdészek megmosolyogtuk ezt. Az ipari termelésben ugyanis, az egyes termékek előállításában valóban van fejlődés. A tőke profittermelő tulajdonsága kényszerpályán mozgatja a fejlesztést és fejlődést. Aki nem teszi, kiesik a piacról.

Ugyanakkor a nélkülözhetetlen energiahordozók és alapanyagok (az újra nem termelhetők) folyamatosan fogyanak és kimerülnek földi készleteink. Voltak ugyan elképzelések, hogy majd minden természetből származót helyettesítenek műanyaggal, de ennek illuzórikussága hamar kiderült. (A műanyag előállításához is természetes anyag kell.)

Az ellentmondást belátva a fenntartható fejlődésből azután szép csendesen eltűnt a fejlődés és ma már „csak” a fenntarthatóság a követelmény. Ez a kifejezés az erdészeti ágazatban is gyakran használatos fogalom. Az erdővel kapcsolatban a fejlődés csak relatívan értelmezhető. Az erdei ökoszisztéma minden fázisa egy fejlett stádium, nem lehet azt mondani, hogy a természet számára egy pionírerdő fejletlenebb, mint egy klimaxerdő. Pusztán gazdasági és emberi szemszögből mondhatjuk, hogy a konkrét terepen létező erdő az ökoszisztéma átalakulásával (klimax erdővé alakul) fejlődik, számunkra értékesebbé válik. A mennyiségi mutatók (a fajok, egyedek számának növekedése stb.) halmozódásával minőségi változás áll be, de ez kétirányú az erdőben, mert csökkenés esetén az erdei életközösség degradálódik. Az állapotváltozás folyamatos, az erdő örök, de az erdei életközösség részvevői állandóan változnak.

A fenntartható erdőgazdálkodás azt jelenti számunkra, hogy folytathatjuk a gazdálkodást. Ez nem kérdés, hiszen az

első ember által kitermelt és más anyagi javakra cserélt fa óta, nem szünetelt az erdővel, annak hasznáival történő gazdálkodás. Ez még nagyon hosszú ideig folytatódni fog. Ha a lapunkban táblázatba szedett nem anyagi javak is piacépessé válnak (Erdészeti Lapok CL.évf. 6. sz. 165. old.), akkor a gazdálkodás addig lesz fenntartható, amíg lesz erdő és ember. Egyébként a jelzőnek nem követelménye a pozitív eredményű haszonnal járó gazdálkodás, például parkerdőben a veszélyes fák kivágása is gazdálkodás, holott haszonnal nem jár. Az említettek miatt az erdőgazdálkodás kifejezés bármilyen minőségű használatok a fenntartható jelző felesleges.

A fenntartható erdő megértéséhez célszerű ellentétpárját, a fenntarthatatlan erdőt használni. Ezt a minősítő jelzőt szakmai szempontból az erdő többféle megjelenési formájában is értelmezzük. Számunkra (erdészek) az erdő akkor fenntarthatatlan, ha valamilyen biotikus (pl. gomba vagy rágcsáló), vagy abiotikus (jég, aszály stb.) károsító a faállományának a pusztulását okozza. Ebben az esetben még van esélyünk arra, hogy az új, fiatal erdőt az elpusztult célállománnyal azonos fafajjal felújíthatjuk. Akkor is fenntarthatatlannak minősítjük a konkrét erdőrésztlet erdejét, ha a faállománya ott áll még akár évtizedekig, de állapota valamely ok (legtöbbször a gyors ütemű klímaváltozás termőhely-degradáló hatása) miatt romlik, és már csak más fafajú célállománnyal újítható fel (pl. elegyes bükkös elegyes tölgyessé). Végül fenntarthatatlan az erdő, ha valamely okból kipusztul, és többé erdőnek nem is újítható fel, területét más növényzet foglalja el (cserjés, sásos, nádas, gyep stb.).

Bár ezek az erdőt érő veszélyforrások egyre gyakoribbak, az erdeink nagy többsége még fenntartható. Az ellentétpárjának a gyakorlati használata miatt a fenntartható jelzőt nem használjuk. Azaz ha a jelző nélkül beszélünk az erdőről, akkor fenntartható erdőt értünk alatta.

A *fenntartó erdőgazdálkodás* esetében egyetértek a fordítási elírást magyarázó *Garamszegi Balázssal*. Vagyis az erdei ökoszisztémát legkisebb mértékben károsító, az erdőt állandóan megőrző erdőgazdálkodás fenntartó minőségű gazdálkodást jelent. Ebben az értelemben semmiképp nem gondolhatunk arra, hogy a gazdálkodót, tágabb értelemben az embereket fenntartó célú gazdálkodásról van szó. Magyar erdészként – úgy gondolom – a fentieket értjük a fenntartó erdőgazdálkodás kifejezés használatokor.

Külföldi vonatkozásban már nem egyszerű a helyzet. A múltkoriban egy külföldi mezőgazdasági szakember az erdőben járva két kérdést tett fel. Miért nem legeltetünk az erdőben? Miért nem műtrágyázzuk az erdőt? Ő nem biztos, hogy azt gondolja, hogy az erdei életközösséget kell fenntartani az erdőgazdálkodás során. Az őserdőket koncesszióba letaroló „erdőgazdálkodók” véleménye is kétséges ez ügyben a számomra.

A *fenntartó erdő* maga az erdei életközösség egésze, kölcsönös harcban és egymásrautaltságban. Ennek ellentétpárja

nincs, mert amelyik erdő nem tudja fenntartani az életközösséget, az előbb-utóbb megszűnik erdőnek lenni. Az életközösség fenntartásának produktuma, az emberek által igénybevett szolgáltatások sora (gazdasági, közjóléti, védelmi hasznok). Ezeket azonban az erdő nem fenntartja, hanem előállítja működése során. Ezek mennyiségben és minőségben is változhatnak az ökoszisztéma alakulásával (pl. egy ehető gombafaj a faállomány változásával megjelenhet, vagy eltűnhet). A fenntartó emberek esetében teljesen jogos Garamszegi Balázs magyarázata, a „fenntartható emberek” ugyanis értelmetlen. Azt sugallja, hogy vannak nem fenntartható, elpusztulásra ítéendő emberek is, ez elfogadhatatlan. Úgy gondolom, hogy a fenntartó emberek kifejezésnél nem a szó szerinti fordítás a helyes, hanem a fenntartó emberiség vagy fenntartó emberi társadalom, a szándék kifejezésére.

Az erdőket és az erdőgazdálkodást tehát az emberiség, a társadalom fenntartja, mint nélkülözhetetlenül szükséges és számára hasznos életközösséget, hogy belőle a hasznait kinyerje. Filozófiai értelemben és nagyon hosszú időtávon úgy

gondolom, hogy fenntartó ember(iség) nem csak az erdőre, de az egész Földre tekintettel sincs. Az ember biológiai lényként az állatvilág fogyasztó (konzumens) részéhez tartozik. Annak is a mindenevő fajaival rokon a fogyasztást illetően (medve, vaddisznó, borz stb.). Társadalommá szerveződve és civilizálódva szó szerint mindenevővé váltunk és nincs a természetben képződött vagy képződő anyag, amely ne jelentene fogyasztásunknak tárgyát (pl. még az uránérc is). Az ember tömegszaporodása a Földön egyértelműen tapasztalható, ami a földi javak teljes feléléséhez, hasznainak kiéléséhez vezet. Ha a létszámunkat betegség, háború erősen nem csökkenti le, rövid idő alatt az ember(iség) saját maga idéz elő az életére alkalmatlan állapotot a Földön (persze egyéb esemény pl. meteor becsapódása is előidézheti ezt). Az emberi faj kipusztul és amint létezésünk előtt, úgy utánunk a Föld és a „TERMÉSZET”, saját törvényei szerint fogja járni a saját útját. Nem fogunk hiányozni neki.

Bodor László
okl. erdőmérnök

Gondolatok az erdőszakma alapfogalmairól

Érdekes tanulmányt közöl Bodor László néhány szakkifejezésünket illetően az Erdészeti Lapok tavaly szeptemberi lapszámában. Elsősorban olyan alapfogalmakat vesz górcső alá, amelyeket vagy elfeledtünk (pl. szálalás), vagy új keletűek (pl. természetesség), de napjainkban mindenképpen időszerűek. E helyen nem vitatkozni szeretnék a szerzővel, hanem a cikk olvasása közben említett néhány régóta (helytelenül) használt kifejezés inspirált arra, hogy tolat ragadjak.

A szerkezetátalakítás fogalmunkat arra az esetre használjuk, ha fafajcserét hajtunk végre egy adott területen. Ebben az esetben – könnyű belátni – nem a szerkezetben történik változás, hanem az összetételben. Ha viszont alátéplést végzünk egy állományban, akkor már a szerkezetet változtatjuk

meg. No, de a telepítés szavunk a szakzsargonban ugye mást jelent, itt alátéplés vagy alátetés az a beavatkozás, amivel az alátéplés kifejezést helyettesíteni kellene. S ha már a telepítést említettük, akkor felmerül a kérdés, hogy az erdőtelepítés esetében valóban erdőt telepítünk-e. Nem csak a főfafaj(oka)t?! S a sort még hosszan lehetne folytatni.

Természetesen, ha tudjuk, hogy a rosszul használt kifejezés mit jelent, s ebben konszenzus van, akkor fölösleges nyelvészkedni, mert minden szakember ugyanazt érti alatta. De egy szakmán kívüli például a jogszabályainkat vagy a szakkönyveinket, újságjainkat, híradásainkat olvasva nem biztos, hogy jól értelmezi ezeket a terminus technicusokat, s ebben az esetben a zavart csak növeljük.

Épp ezért – Bodor Lászlóval egyetértve – valóban rendet kellene teremteni szótárunkban, s a megfelelő kifejezéseket megfelelő definícióval ellátni. Ez annál is inkább fontos, mert az erdőszakma ismét a törvénykezés lázában él. (Hogy miért is kell megváltoztatni öt év után az erdőtvörényt, az egyelőre nem világos előttem. Ha az elmúlt fél évszázadot veszem alapul, akkor az idén elfogadtatni kívánt erdőtvörény „kihordási ideje” (1961 – 1996 – 2009 – 2016) már csak 3-4 év lesz. De ha már törvénykezünk, akkor használjuk ki az alkalmat, s legalább szakkifejezéseinkben tegyünk előtte rendet!)

Számomra a törvények megnevezésében az azonosítók utáni néhány kifejezés, az alcím az, ami sokat mond, s a törvény szellemiségén túl az adott kort is jól jellemzi. Az 1879. évi XXXI. törvénycikk még csak az erdőtvörény megnevezést alkalmazza, de az 1935. évi IV. törvénycikk már „az erdőkről és a természetvédelemről” alcímmel jelent meg. Az 1961-ben elfogadott harmadik erdőtvörény (1961. évi VII. törvény) „az erdőkről és a vadgazdálkodásról” alcímet viseli, érzékeltetvén, hogy akkoriban súlyponti változás történt. Az 1996. évi LIV. törvény másra helyezi a hangsúlyt: „az erdőről és az erdő védelméről” szól. (Utóbbi kifejezés ugye nem azonos az erdővédelemmel.)

A (most még) hatályos 2009. évi XXXVII. törvény alcíme kibővült („az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról”), s abban különbözik az 1996. évitől és az összes korábbiától, hogy itt már megjelenik az erdőgazdálkodás kife-

Fotó: Nagy L./EL